

DEVLET TEORİSİ

Kapitalist Devleti Yerine Oturtmak

Bob Jessop

İngilizceden çeviren
Ahmet Süreyya Özcan

Bu kitabın yayın hakkı PHOENİX YAYINEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

DEVLET TEORİSİ

Kapitalist Devleti Yerine Oturtmak

Bob Jessop

Orijinal Künye: State Theory, Putting the Capitalist State in its Place, Bob Jessop, Polity Press, 1996.

Çeviri: Ahmet Süreyya Özcan

Editör: Ertan Akkaş

Kapak ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

1. Baskı: Epos Yayınları

2. Baskı: Phoenix Yayınevi, Eylül 2021, Ankara

ISBN No: 978-605-7789-22-8

Phoenix Yayınevi - Ünal Sevidik

Yayıncı Sertifika No: 11003

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.phoenixyayinevi.com>

Baskı:

Tarcan Matbaacılık Yayın. San.

Sertifika No: 47663

İvedik Köy Mah. İvedik Cad. No: 417/A

Yenimahalle/Ankara

Tel: 0(312) 384 34 35

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Âdem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Anne ve babamın anısına

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	9
TABLOLAR	11
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜRLER.....	13
GENEL GİRİŞ.....	19

Kısım I

Marksist Devlet ve Hukuk Teorileri ile Devlet ve Hukukun Kapitalist Ekonomi ve Sınıf Mücadelelerinden Görelî Özerklikleri Üzerine

GİRİŞ.....	47
1 SON DÖNEM KAPİTALİST DEVLET TEORİLERİ	51
Devlet Üzerine Klâsik Metinler	53
Bazı Klâsik Temalar Üzerine Çeşitlemeler	60
İdeal Kolektif Kapitalist Olarak Devlet	69
Tarihsel Özgüllük ve Sınıf Mücadelesini İşin İçine Sokmaya Çalışmak	74
Kapitalist Devlet ve Popüler-Demokratik Mücadele.....	80
Sonuç Değerlendirmeleri	85
2 SON DÖNEMLERE AİT HUKUK, DEVLET ve HUKUKÎ-POLİTİK İDEOLOJİ TEORİLERİ	89
Başlıca Teorik Yaklaşımlardan Bazıları	90
Burjuva Hukukunun Biçimi ve İşlevi Üzerine.....	96
Özel Bireyleşme ve Kamusal Birlik Üzerine.....	109
Çağır(ıl)ma ve Yasal Öznellik	126
‘Otoriter Popülizm’ ile ‘Hukuk ve Düzen Toplumu’ Üzerine ...	129
Bir Sonuç Kılığında	132

3 MARKSİZM, EKONOMİK BELİRLENİMCİLİK	
VE GÖRELİ ÖZERKLİK	135
Ekonomik İndirgemeciliğe Karşı	136
Belirlenimsiz Bir Ekonomik Belirlenimcilik	138
Devletin Görelî Özerkliği	144
Yasal Sistemin Özerkleştirilmesi	158
Marksist Yaklaşımların Eleştirisi	165
Problemi Yeniden Düşünmek	169

Kısım II

Politik Temsiliyet, Toplumsal Temeller ve Devlet Biçimleri: Korporatizm, Parlamentarizm ve Ulusal Çıkar

GİRİŞ.....	177
4 KORPORATİZMİN MADDÎ ve TOPLUMSAL TEMELLERİ	183
Korporatizmin Tanımları	184
Marksist Devlet Teorisi Üzerine	193
Parlamentarizm ve Korporatizm	197
Devlet Biçimleri ve Sermaye Birikimi	201
İşlevsel Tamamlayıcılık ya da Çelişik Birlik?	208
Devlet İktidarının Toplumsal Temelleri	212
Korporatizm ve Sosyal Demokrasi	216
Güçlü Devlete Doğru?	219
Sonuç Değerlendirmeleri	221
Ekleme 1989	223
Korporatizmin Tekrarının Maddî Temelleri.....	224
Korporatizmin Değişen Önemi.....	227
Korporatizmin Ötesinde?.....	229
Sonuçlar	231
5 KAPİTALİST DEVLETLER, SERMAYE ÇIKARLARI ve	
BURJUVA YÖNETİMİ	233
Sermaye Düzeni ve Modern Devlet	234
Değer-biçimi ve Sermaye Çıkarları.....	243
Weimar Almanya'sında Birikim Stratejileri ve	
Kapitalist Çıkarlar	253

Politik Temsiliyet ve Devlet Biçimi	259
Kapitalist Çıkarlar ve Devlet Biçimleri	262
Sonuç	269
6 DEMOKRATİK DEVLET VE ULUSAL ÇIKAR	273
Demokratik Devletin Sosyalist Olmayan Savunması	275
Kapitalist Demokrasinin Sosyalist bir Eleştirisi	281
Sonuç Değerlendirmesi	301

Kısım III

Değer-biçimi, Kapitalist Devlet ve Hegemonik Projeler: Devlet Biçimlerine İşlevlerinden bir Strateji olarak Devlete

GİRİŞ	307
-------------	-----

7 BİRİKİM STRATEJİLERİ, DEVLET BİÇİMLERİ ve HEGEMONİK PROJELER	311
Sermaye İlişkisi ve Değer-biçimi	312
Birikim Stratejilerinin Bazı İçermeleri	319
Devletin Biçimi Üzerine	327
Hegemonya ve Hegemonik Projeler	329
Hegemonik Projelerin Bazı İçermeleri	335
Sonuç Değerlendirmeleri	342

8 POULANTZAS ve FOUCAULT'DA İKTİDAR ve STRATEJİ ÜZERİNE	347
Poulantzas ve Foucault	348
Bazı Gizli Paralellikler	363
İktidar ve Strateji Üzerine	373
Poulantzas ve Foucault'nun Ötesine	381
Sonuçlar	387

9 POLİTİK STRATEJİ OLARAK DEVLET	391
Devlet Teorisine Yaklaşımlar	392
'Stratejik-teorik' Yaklaşımına Doğru	401
Politik Strateji Olarak Devlet	411
Stratejik-kuramsal Yaklaşımına Yönelik İtirazlar	414

Stratejik-teorik Bir Yaklaşımın İçermeleri	423
Sonuç Değerlendirmeleri	427

Kısım IV

Devleti ve Toplumu Yeniden Düşünmek:Stratejik-ilişkisel bir Toplumlaştırma Teorisine Doğru

GİRİŞ	433
--------------------	------------

10 ANTI-MARKSİST MEVKİYE DÖNÜŞ ve POST-MARKSİST

YAPIÇÖZÜM	437
Devleti Geri Getirmek	438
Devletçilik Eleştirileri	444
Devletçiler Nerede Yanlış Yaptı.....	451
Söylem Analizi ve Politika Sanatı	454
Sonuç Değerlendirmeleri	476

11 POLİTİK EKONOMİ ya da RADİKAL ÖZERKLİK?

DÜZENLEME, TOPLUMSALLAŞTIRMA ve OTOPIESİS	483
Düzenleme Teorisi ve Devlet	484
Otopiesis, Politika ve Devlet	505
Politik Sistemde Otopiesis	508
Yapısal Eşleşme ve Toplumsal Rehberlik.....	516
Autopoietisizm ve Marksist Teori	522
Toplumsallaştırma Üzerine Sonuç Değerlendirmeleri	529

12 DEVLETLERİ YERİNE OTURTMAK: BİR KEZ DAHA KAPİTALİST

DEVLETLER ve KAPİTALİST TOPLUMLAR ÜZERİNE	533
Devlet Nedir?	534
Devlet Fikri ve Bir Fikir Olarak Devlet	547
Devlet Kapitalist midir?.....	557
Devlet ve Toplum Paradoksu	568
Devlet ve Diğer Kurumsal Düzenler	573
Nereye, Devlet Teorisi?.....	575

Kaynakça.....	581
Dizin	615

KISALTMALAR

OT	Otoriter Devletçilik
ÇKS	<i>Çağdaş Kapitalizmde Sınıflar</i> (Poulantzas)
DK	<i>Diktatörlük Krizi</i> (Poulantzas)
TDK	Tekelci Devlet Kapitalizmi
KÜT	Kapitalist Üretim Tarzı
BBKP	Büyük Britanya Komünist Partisi
CSE	Sosyalist Ekonomistler Konferansı
DC	<i>Disiplin ve Ceza</i> (Foucault)
KEDUAG	Kapitalist Ekonomilerin Düzenlenmesi Üzerine Araştırma Grubu /GRREC(Grenoble)
OAEK	Mitteuropa Wirtschaftstrust (Orta Avrupa Ekonomik Konseyi]
FKP	Fransız Komünist Partisi
<i>i/B</i>	<i>İktidar/Bilgi</i> (Foucault)
SİTS	<i>Siyasi İktidar ve Toplumsal Sınıflar</i> (Poulantzas)
DİS	<i>Devlet, İktidar, Sosyalizm</i> (Poulantzas)
SiY	Stratejik-ilişkisel yaklaşım
TBY	Toplumsal BirikimYapıları
KODE	Kâr Oranının Düşme Eğilimi
Bi	<i>Bilme İradesi</i> (Foucault)

TABLÖLAR

3.1. Özerklik ya da bağımsızlık? Sermaye-teorik görüşler	149
3.2. Özerklik ya da bağımsızlık? Sınıf-teorik görüşler	152
3.3. Özerklik ya da bağımsızlık? Devlet-teorik görüşler	158
10.1. Söylem ve stratejik-ilişkisel analiz arasında bazı farklılıklar..	462
10.2. Devleti sorgulamak	481

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜRLER

Bu kitapta devlet ve devlet teorisinin farklı yanlarıyla ilişkili olan 12 yazıyı birleştirdim. Üçü burada ilk kez yer alıyor; üçü daha önce adı sanı duyulmamış bültenlerde ve çalışma belgelerinde yayınlandı; üçü bu koleksiyon için önemli ölçüde yeniden yazıldı ve üçü de az çok değişmeden kaldı. Makaleler boyunca, uygun olduğu yerlerde, önemli ölçüde eklemeler yaptım ve yeni malzeme ekledim. Her bir yazıdaki savın ana çizgilerini olduğu gibi bıraktım; amacım, şayet ilgilenen olacaksa, muhtemel izleyicilerin teorik gelişimime dair rotayı izleyebilmelerini kolaylaştırmaktı. Devlet hakkında daha önce yazdığım tüm yazıların toplanması, bu kitabı hem çok fazla uzatacak ve hem de malzeme yükünü arttıracaktı; bu nedenle daha önce yazılmış olan çoğu makale ve yazı atıldı. Ve zaten entelektüel bir anlam ifade edebilse dahi, devlet konusundaki savlarımı yakından ilgili oldukları için düzenleme (*regulation*) teorisi ve politik-ekonomi konularında daha fazla çalışmayı eklemek, zaten makul olmayan ölçülerdeki uzun bir cildin yükünü ziyadesiyle arttıracaktı.

Bu yazıları, birçok yılı kapsayan bir dönemde, elbette ki doğal bir akış içerisinde kaleme alırken, sayısız entelektüel borca girdim. Bu borçların bazıları belirli yazılarda dile getirilmiştir; fakat burada özellikle Essex Üniversitesi'nde bir Marksist devlet teorisyeninin bir konudan diğerine atlayarak

anlattıklarına, keyifle katlanan ve hatta daha fazlası için geri gelen lisansüstü öğrencilerime sonsuz teşekkürlerimi iletmek isterim. Sosyalist Ekonomistler Konferansı da yıllar boyunca devlet ve düzenleme teorisi ile ilgili tartışmalar için bir forum sağladı. Simon Clarke, John Holloway ve Werner Bonefeld, bu kapsamda her zaman hoş mizaçlı başkarakterler oldular ve birbirimizin görüşlerine karşı çıkmaktan hep hoşlandık. Yıllar boyunca fikir alışverişi yaptığım diğer arkadaşlarım ve meslektaşlarım arasında Grigoris Ananiadis, Natascha Apostolidou, Ted Benton, Kevin Bonnett, Simon Bromley, Noelle Burgi, Michael Kraetke, Tom Ling, David Marsh, Rob Stones, Hugh Ward, Harold Wolpe ve Tony Woodiwiss var. Önemsiz hataların çoğu onlarındır ve sadece şunu önerebilirim ki, eğer bazı küçük teorik suçlar ya da başkaları okuyucuları üzüyorsa, 'olağan şüphelileri' hemen burada listelenenlerin arasından 'yakalasinlar'. Bununla birlikte, daha ciddi suçların sözkonusu olduğu durumlarda, tüm sorumluluğu almaktan mutluluk duyarım. Bu yükün çok büyük olduğunun ispatlanması ya da benim bu yükü boşaltmamın çeteyi tatmin etmemesi halinde, aşağıdakilerden bazıları, haksız şekilde, beni dar ve düz bir teorik yoldan saptırmakla suçlanabilir.

Bu makaleleri okuyan hiç kimse, hâlâ savaş sonrası dönemin en önemli devlet teorisyeni olarak gördüğüm Nicos Poulantzas'ın etkisini fark etmeden geçemeyecektir. Sadece bir kez karşılaşmamıza ve birbirimize sadece birkaç mektup göndermemize rağmen, Poulantzas'ın çalışması ile boğuşmak için diğer devlet teorisyenlerine sarf ettiğim zaman ve enerjiden çok daha fazlasını harcadım. Bu çalışma, genellikle kızgınlığa yol açacak kadar zor ve anlaşılması güçtür; fakat kapitalist devletin eleştirel çağdaş izahı için en önemli çıkış noktası olmaya devam etmektedir. Poulantzas bir yana, yaklaşımımın üzerinde savaş sonrası dönemdeki en önemli etkiler Almanlara aittir. Frankfurt'tan hem Joachim Hirsch hem de Josef Esser farklı yönleriyle yaklaşımımı kuvvetle etkilemişlerdir. Joac-

him bana politik-ekonomi ve siyaset sosyolojisinin teorik olarak nasıl entegre olabileceğini göstermiş ve faydalı Alman kavramı *Vergesellschaftung* (societalization-toplumsallaştırma)'yı tanıtmıştır ve Jupp Esser, her zaman ilgili kanıtlara karşı devlet teorisini test etme ihtiyacını vurgulamış; kendisiyle tanıştığımдан beri, masraftan kaçınmamış ve kendisini Alman konukseverliğinden mahrum bırakmamıştır. Frankfurt'tan bir diğer arkadaş ve meslektaş olan, Alex Demirović'in şayet tartışma sözkonusuysa sınır tanımayan entelektüel enerjisi ve hevesi hayranlık uyandırıcıdır; bazı vahşi fikirlerimin emniyet - sübabı olmuş ve bazılarının da ehlileştirilmesine yardımcı olmuştur. Aynı şeylerin daha çoğu ve aynı zamanda Berlin'deki konukseverliği için Hans Kastendiek'e de teşekkür etmek isterim. Daha yakın zamanlarda, Claus Offe'nin erken dönem çalışmasını yeniden okumak, devletin yapısal çelişkiler kadar stratejik ikilemler bölgesi olarak da görülmesi gerektiğine dair inancımı güçlendirmiştir.

1984 yılında Ohio eyaleti Columbus kentine giden bir uçaktaki tesadüfi karşılaşma bana Niklas Luhmann ve fikirlerini tanıttı. Devletin, politik sistemin kendine başvurusu (*self-reference*) olduğuna dair orijinal ve şaşırtıcı görüşü, o zaman da kafamı kurcaladı ve hâlâ da kurcalamaya devam ediyor. Luhmann ile görüşmelerim, 1986 yılında Gunther Teubner ile *autopoieticist** teorisinin içinde saklı olan anlamları tartışma imkânı da bulduğum Floransa'da da sürdü. Daha yakın zamanlarda, Zentrum für Interdisziplinäre Forschung (Bielefeld)'den iki meslektaş, Helmut Willke ve Rainer Eichmann, *autopoietic sistemle* (ilgili olmasa da) bağlantılı fikirlerimi yeniden düşünmemi teşvik etti. Yazılarımdan hiçbir şekilde bağnaz bir sistemler teorisini olmadığım ve çalışmamda autopoieticist teori ile ilgili birçok ayrılık ve uyuşmazlık noktası bulunduğu açıkça görülebilir. Fakat bu tanışmalarımın ve au-

* Yunanca auto-kendi ve poiesis-yaratım kelimelerinden türeme; kendini yeniden üretebilen-sistem anlamında.-ç.n.

topoieticist teoriye karşı Marksist bir yaklaşımı savunma çabalarından kesinlikle çok şey öğrendim.

Yaklaşımım üzerinde bir başka etki de söylem analizi olmuştur. Söylem analizi, konuya açıklık getirilmesini bekleyen şaşkın öğrencilerden gelen soru akınına karşı olduğu kadar, toplumsallaştırma hakkında yansıttıklarım için de kullanılabilir bazı kavramsal araçlar sağlamıştır. Büyük ihtimalle, Ernesto Laclau entelektüel gelişimimde – aslında yıllar boyu sessiz bir diyalog arkadaşı olsa da – en etkili söylem analisti olmuştur. Post-Marksizm sözkonusu olduğunda heyecanını paylaşmıyorum ve – açık seçik olmasa da – araştırmasının ana itme kuvveti üzerine güçlü eleştirilerim var. Fakat bir insanın entelektüel gelişimindeki en güçlü etkilerden bazıları, görüşlerini paylaşmadığı kişilerden gelir.

Son yıllarda beşinci bir etki de düzenleme teorisi olmuştur. Etkilerin toprak altına itildiği bu son derlemede, bu etki daha az fark edilebilir; fakat savaş sonrası İngiliz politik-ekonomisi üzerine son araştırmamın büyük bölümü, devlet teorisine olduğu kadar düzenleme kavramlarına da yoğun biçimde bağlıdır. Onları birbirine entegre etme çabam beni 'stratejik-ilişkisel' yaklaşımın yoluna daha çok çekti. Bu ilginin peşinde, Paris'te CEPREMAP enstitüsünde Robert Boyer ve meslektaşları ile yapılan tartışmalardan çok şey öğrendim. Özellikle Robert'a desteği için çok teşekkür ederim.

Son olarak, yine aynı şekilde, daha sonra kocası olduğum Citlali Roviroso Madrazo ile 1986 yılında tamamen tesadüfi bir karşılaşma, bugüne kadar devletin doğası ve daha başka birçok şey hakkında sayısız ateşli tartışmaya da neden oldu. Sonunda devlet teorisine ilginin, devletin kendi varlığı ve doğası hakkında daha temel bir araştırma pahasına geliştiğine dair beni ikna eden de o oldu. Çoğu Marksist teori, devletin sermaye için fonksiyonları üzerine yoğunlaşmıştır; daha iyi olanları, biçimsel incelemeler yapmış ve bu fonksiyonları nasıl problematize ettiğini göstermiştir; hiçbiri devletin kendi varlığı

ğını sorgulamamıştır. Citlali'nin devletin var olmadığı tezine (Laclau'nun toplumun var olmadığı şeklinde daha az heyecan verici tezinden esinlenilmiş bir iddia) tamamen katılmıyorum, ama teorik bir *ajan provokatör* olarak Citlali'nin rolü hâlâ büyüktür. Bölüm 10'da etkisi o kadar büyüktür ki doktora tezin-den direkt alıntılar içerir.

Daha resmî olarak, aşağıdaki bültenlere ve yayınevlerine devlet ve siyaset hakkında yazılarımı yeniden yayınlama izni verdikleri için teşekkür ederim. Bölüm 1 için the *Cambridge Journal of Economics* ve Academic Press; Bölüm 2 için *The International Journal of the Sociology of Law* ve Academic Press; Bölüm 4 için Sage Publications; Bölüm 5 için *West European Politics* ve Frank Cass Ltd; Bölüm 6 için Basil Blackwell; Bölüm 7 için *Kapitalistate* ve the Kapitalistate Collective; Bölüm 8 için *Ideas and Production* ve the Cambridgeshire College of Arts and Technology; Bölüm 11'in bazı kısımları için *Economy and Society* ve Routledge Journals; Bölüm 12'nin bazı kısımları için Edward Elgar'a...

Bu sunuşu kapatmadan önce Cambridge'de Polity Press'ten David Held ve Debbie Seymour'a da teşekkür etmeliyim: David'e bu koleksiyonun ortaya çıkmasını beklerken gösterdiği inanılmaz iyi mizacı ve sabrı için; Debbie'ye de gecikmeleri telafi etmek için baskının tüm aşamalarını hızlandırma çabaları nedeniyle. Geçen yıl boyunca farklı bir maddî destek de kişisel araştırma bursu şeklinde *Ekonomik ve Toplumsal Araştırma Konseyi*'nden geldi; *Zentrum für Interdisziplinäre Forschung* (Bielefeld)'da geçirdiğim sekiz aydan da büyük oranda faydalandım. Her iki kuruluşa bu makaleleri birleştirme ve hattâ bazı yeni fikirler geliştirme çalışmasına verdikleri zaman ve kaynak için müteşekkirim.

Bob Jessop
Sevgililer Günü,1990